

БЪЛГАРИЯ | 25.12.2010

Биреното варненско пристанище¹

Нека си припомним някои малко известни факти

Навръх Коледа е някак си неуместно да се говори за политика, особено за българската, пише Георги Папакочев. Затова днес той ни припомня историята на една чешка фамилия, посветила живота и знанията си на България.

Годината е 1894-та и в княжеския дворец в София предстои невиджана изненада - на традиционния Коледен бал в набързо ремонтирания за нуждите на новия български монарх турски конак грейват първите в българската столица електрически лампи. Жиците за тях са изведени от пивоварната на братята Прошекови, или както е правилно на чешки Прошкови, където с 45-те си конски сили парната машина на фабриката задвижва докараното наскоро от Германия електрическо динамо. Дотогава дворецът е бил осветяван единствено със свещи и газени фенери.

Братя Прошекови оставят трайни следи във Варна

По-възрастните софиянци свързват братята Иржи и Богдан Прошекови единствено със съществуващата до неотдавна пивоварна на улица „Сан Стефано“ 22. Днес там зее огромна бетонирана дупка, от която трябва да се пръкне поредното високо строително чудовище, което инвеститорите ще нарекат я офис сграда или нещо подобно. А всъщност истинската история на знаковата софийска пивоварна датира от далечната 1884, когато в нея започва да се вари чешка бира. В своите спомени внукът на Иржи

¹Препечатваме текста с любезното съдействие на автора и на българската програма на радио Deutsche Welle – ИПИ.

Прошек по майчина линия, инж. Ян Кадела разказва как в Княжево, където много италиански работници намирали работа при строящата се тогава железница през Владая, предприемчив техен сънародник използвал котле за домашно варене на бира - нетрайна, но утоляваща жаждата напитка в летните горещини. Италианецът починал неочаквано и двамата братя чехи, инженери по образование, побързали да купят устройството и да експериментират с родната си бира сред свикналите с вино и ракия българи. Само за няколко години чешкото Прошеково пиво получава отличия на изложенията в Брюксел и Прага, а пивоварната е пренесена от Княжево на нейното доскорошно място.

Миналото, което не познаваме²

Делото на двамата чешки инженери в българската история далеч не е само в бирата. Малцина знаят например за връзките на младия инженер от компанията на Хиршовата железница Иржи Прошек с Васил Левски и други български революционери, за оглавяваната от него акция по демонтирането на участък от строената също от него жп-линия при Одрин, с което значително е било забавено придвижването за битката при Шипка на турската войска, за печатницата на ул. "Московска", която братята Прошекови основават непосредствено след Освобождението и която от „Народна печатница“ скоро се превръща в „Придворна печатница“, с право да използва царския знак.

Но ако има нещо наистина значимо, което Иржи и Богдан Прошекови са оставили на България, това е съвременното варненско пристанище. Технически директор на строежа до 1901 година, когато главните работи по пристанището са приключени, е инж. Иржи Прошек. Въпреки че според преценката на европейски специалисти варненският порт е бил едно от най-съвършените черноморски съоръжения в началото на миналия век, в резултат на мошеничествата на министри, администрация и акционери, окончателното пускане в експлоатация е забавено, а братята Прошекови са принудени да пренасочат всички печалби от пивоварната в София за довършване на варненския проект. И когато официално го откриват през май 1906, неговите изпълнители не присъстват на тържеството, тъй като вече са починали предишната година.

² Известна представа да делото на семейство Прошек дават следните източници в Интернет: <http://www.proshek.com> , <http://www.balgari.eu/ArchivPDF/0601/www/0601-26-29.pdf> , http://www.omda.bg/bulg/urban_rural_communities_history/stara_sofia_birariya_proshek.htm - ИПИ.

© Fotolia

европейците?"

Защо ли любимата песен на българина си остава "Как ще ги стигнем...

Европейски технически мисионери

При бомбардировките на София през 1944 година са разрушени печатницата и голяма част от бирената фабрика на ул."Сан Стефано", а след идването на комунистите на власт от главния бараж на варненското пристанище е премахната паметната плоча с имената на петимата съдружници на пристанищната компания, сред които са Иржи и Богдан Прошекови. Двамата братя чехи са погребани един до друг в Софийските централни гробища.

Защо точно навръх Коледа е добре да си припомним историята на двама достойни европейци, заживяли в освободена България като поданици на Австро-Унгарската империя, но посветили живот и знания на малката балканска страна? Може би защото тъкмо в подобни истории се крие и отговорът на въпроса защо днешна България продължава да е най-бедната европейска държава, към която Старият континент неизменно се отнася със съмнения и недоверие. И защо любимата песен на българина продължава да бъде: „Как ще ги стигнем... европейците?"

Автор: Г. Папакочев, Редактор: А. Андреев